

**GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL – 250 DE ANI
DE LA NAȘTERE**

**AUTARHIE ȘI SERVITUTE.
UN COMENTARIU LA CAPITOLUL AL PATRULEA
AL FENOMENOLOGIEI SPIRITULUI**

DRAGOȘ POPESCU

Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române

Autarchy and Servitude. A Commentary on the Fourth Chapter of *Phenomenology of Spirit*. The article comments the fourth chapter of Hegel's *Phenomenology of Spirit*, which is dedicated to the last preceding stage of Reason: the Self-consciousness. It is a stage of fight, death and recognition. Self-consciousness considers itself, as one's own truth. It *acts* accordingly to this conviction and all its situations are acts.

The development of Self-consciousness in the conditions of its determination as one's own truth culminates with the affirmation of the concept of Reason, for which Truth is transcendent in relation to Consciousness.

Keywords: Consciousness; Self-consciousness; Lordship; Bondage; Stoicism; Scepticism; Unhappy Consciousness

ἔτι τὸ οὐ ἔνεκα καὶ τὸ τέλος βέλτιστον ἢ δ' αὐτάρκεια τέλος καὶ βέλτιστον.
Scopul este un lucru foarte bun, iar autarhia e un scop, și anume cel mai bun.
Aristotel, *Politica*, I, 1, 1252b 34 – 1253a 1

De la tipărirea *Fenomenologiei spiritului* au trecut peste două sute zece ani. N-au fost pagini goale în cartea rațiunii, acele pagini care rămân nescrise, potrivit lui Hegel, în epocile fericite. Dimpotrivă: în cartea rațiunii s-au făcut multe însemnări, adesea cu sânge. Nu avem nici un motiv să credem că nu se vor mai face.

Dar filosoful nu este nici profet, nici comandant de oști și nici cronicar. Ceea ce înseamnă că nu-i revine lui obligația de a *deschide, răsfai ori scrie* în cartea rațiunii. Filosofului îi revine, fără îndoială, doar obligația de a *citi* în această carte. O carte pe care cei ce vor s-o răsfaiască sau s-o scrie nu știu și nici nu pot s-o citească.

Fenomenologia spiritului nu este cartea rațiunii. Este doar un ghid pentru înțelegerea cărții rațiunii. Sau, și mai bine, un sumar al acesteia. Înțelegerea îi aparține, firește, fiecărui om în parte, potrivit cu puterile fiecăruia. Chiar și autorul ghidului a înțeles în felul lui mersul rațiunii, pe când trăia și scria. Nici un om n-a putut să treacă dincolo de înțelegere, pentru a deveni Autor al cărții rațiunii; unii au încercat.

Dar poate că nici nu există o carte a rațiunii. Explorarea acestei ipoteze limită nu rămâne, totuși, nici chiar ea, lipsită de consecințe: întrucât alcătuim un raport

(sau: dare de seamă, mărturie, declarație) asupra inexistenței cărții în discuție, raportul însuși devine cartea căutată!

Astăzi, rațiunea nu mai arată ca pe vremea lui Hegel. În inexistența unei rațiuni s-a făcut însemnarea potrivit căreia de cea mai mare importanță este *puterea* de a face însemnări.

A

De fapt, *Fenomenologia spiritului* chiar ne arată că însemnările în cartea rațiunii, ca și puterea de a face însemnări în cartea rațiunii, sunt *evenimente care preced apariția rațiunii însăși*. Nici nu poate fi vorba despre rațiune înainte ca aceste evenimente să-și spună propriul lor cuvânt în constituirea a ceea ce va purta mai târziu numele prestigios al rațiunii.

Lăsând la o parte exprimările voalate, primele însemnări în cartea rațiunii poartă, în *Fenomenologia spiritului*, numele de conștiință, pe când capacitatea (puterea) de a face însemnări în cartea rațiunii se numește conștiință-de-sine.

Ne dăm seama, deja, că succesiunea pe care am sugerat-o, conștiință → conștiință-de-sine, este oarecum inversată: nu putem să facem însemnări fără a avea capacitatea de a le face; totuși, este valabil și contrariul: fără a avea ce să însemnăm, capacitatea noastră rămâne o pură iluzie. De aceea, ca să exprimăm corect și complet (= rațional) ceea ce vrem să înțelegem prin rațiune, ar fi mai potrivit să recurgem la schema:

$$\begin{aligned} &\text{conștiință} \rightarrow \text{conștiință-de-sine} \\ &\text{conștiință-de-sine} \rightarrow \text{conștiință}, \end{aligned}$$

pe care s-o vedem ca o *unică* mișcare, nu ca pe-o alcătuire din două bucăți separate și, cel mai rău, succesive (adică: conștiință → conștiință-de-sine → conștiință).

Întrebarea care se pune acum este: față de care reper putem vedea (sesiza, evalua) mișcarea, alcătuită din două parcursuri, ca fiind unică?

Răspunsul: reperul este adevărul.

Iar explicația (adică: evidențierea modului în care adevărul funcționează ca reper față de parcursul de la conștiință la conștiință-de-sine ori invers) este dată de dubla semnificație a adevărului:

- (1) Adevărul este, pentru conștiință, altceva decât ea însăși (= conștiință de sine),
- (2) Adevărul este, pentru conștiință-de-sine, ea însăși (= conștiință).

Cele două enunțuri de mai sus sunt simultane *din perspectiva rațiunii*. Desigur, pentru *conștiință*, numai (1) este adevărat, iar pentru *conștiință-de-sine*, numai (2).

Adevărul și falsul se exclud, în ambele variante, (1) și (2); dar se completează, rațional examinând chestiunea în discuție; (1) este un enunț descriptiv, (2) este un enunț performativ.

Plasându-ne în configurația conștiinței-de-sine din *Fenomenologia spiritului*, ne asumăm explicit o perspectivă parțială asupra adevărului. Nu trebuie să uităm acest lucru, atunci când facem o evaluare rațională a conștiinței-de-sine.

Ce înseamnă însă că: adevărul este, pentru conștiința-de-sine, tocmai conștiința-de-sine?

Pentru a găsi răspunsul la această nouă întrebare, se cuvine a ne aminti de faptul (banal poate, dar esențial; însă nu sunt toate cele esențiale banale?) că adevărul este un *scop*; și anume: scopul cunoașterii noastre, al oricărei cunoașteri, de la cea mai neînsemnată la cea absolută (pentru cine o acceptă, desigur; dar și cei care nu o acceptă, o cunosc, în fond: cunosc că nu e nimic de cunoscut în ea). Știm ceva numai atunci când *știm cu adevărat*, și ajungem să știm fiindcă am cercetat faptul (acționând) și *am găsit adevărul* din el.

Adevărul este, așadar, scopul către care tinde cunoașterea. Având de-a face cu un scop, deosebim trei componente, care apar oriunde vine vorba despre scopuri: (a) obiectul vizat; (b) calea pe care va fi obținut; (c) agentul care vizează.

Cu ajutorul distincției de mai sus, putem descrie mai detaliat, în funcție de adevăr, configurațiile conștiinței și conștiinței-de-sine, așa cum apar ele în *Fenomenologia spiritului*. Astfel, așezând în tabel, pe fiecare linie orizontală, raporturile duble (a), (b), (c):

Adevărul conștiinței	Adevărul conștiinței-de-sine
Conștiință ≠ Obiect	Conștiință-de-sine = Obiect
Obiect → Conștiință	Conștiință-de-sine → Obiect
Obiect	Conștiință-de-sine

putem vedea mai bine deosebirile dintre ele și face câteva comentarii utile.

Referitor la

(a) obiectul vizat: *obiectul* este determinat atât ca diferit, cât și ca identic cu *subiectul* (care este: conștiința, respectiv conștiința-de-sine);

(b) calea (metoda) parcursă în vederea obținerii adevărului: orientarea este către *obiect* (ascendentă, progresivă) și, respectiv, către *subiect* (descendentă, regresivă);

(c) agentul: *subiectul* sau conștiința (definită ca receptivă, sub forma certitudinii sensibile, ea tinde spre activitate, fără a o putea totuși obține) este un agent pasiv,

dacă putem spune așa, activitatea rezervând-o strict obiectului, în vreme ce *subiectul* sau conștiința-de-sine este activitate care se îndreaptă asupra obiectului (pasiv), în vederea dominării lui.

În continuare, propunându-ne să discutăm despre configurația conștiinței-de-sine, vom sublinia (încă o dată) că ne asumăm în mod necesar o perspectivă parțială asupra adevărului (deși, în fond: *Adevărul este întregul*); desigur, din perspectiva conștiinței-de-sine însăși, perspectiva nu este parțială, ci adevărul *este* conștiința-de-sine însăși, care își este propriul ei obiect și care acționează asupra obiectului, acesta suportându-i acțiunile.

Acțiunea conștiinței-de-sine asupra obiectului este o acțiune asupra ei însăși. Totuși, dacă dorim să ne exprimăm cu exactitate maximă, conștiința-de-sine, în *conformitate cu propriul ei adevăr*, acționează asupra obiectului, nu asupra ei însăși.

Oprindu-ne asupra acțiunii conștiinței-de-sine, înainte de a determina cu exactitate *asupra cui* acționează ea, să notăm faptul că ea, pur și simplu: *acționează*.

Până în momentul de față, acțiunea a fost prezentă, în *Fenomenologia spiritului*, sub forma *forței*, care ține de configurația conștiinței. Forța se dezvoltă acționând în cadrul obiectului, potrivit tabelului nostru, iar conștiința are ca scop determinarea naturii forței, potrivit propriului ei adevăr. Pentru conștiință, forța apare ca ceva misterios, diferit, străin. Conceptul de forță se dezvoltă, la nivelul conștiinței, sub aspect extern, fizical. Forța acționează în *exteriorul* conștiinței, întâlnește rezistență acolo, se disjunge în acțiune și reacțiune, a căror reunire este limpede exprimată de principiul al treilea al mecanicii (sau: principiul acțiunii și reacțiunii).

În cadrul configurației conștiinței-de-sine, conceptul fizical de forță nu are sens, deoarece obiectul este tocmai conștiința-de-sine, nu este exterior față de ea. Acționând, conștiința-de-sine nu poate fi simultan și efector, așa cum se constituie ea însăși, și receptor al unui proces extern, așa cum se constituia conștiința relativ la forță.

Echivalent al *forței*, pe planul conștiinței-de-sine, este ceea ce se numește *dorință* (sau: apetit; cuvântul „poftă”, acoperind și el sensul vizat de Hegel, are o conotație puțin cam corporală, slăbind nuanța de nevoie din evantaiul de înțelesuri ale dorinței în beneficiul nuanței de bun-plac). Dorința, spre deosebire de forță, face parte din interioritatea conștiinței-de-sine. Nu putem porni de la conceperea forței ca interioritate a conștiinței și a dorinței ca exterioritate – este cât se poate de clar, din moment ce adevărul conștiinței este exterior față de ea, adevărul conștiinței-de-sine fiind, dimpotrivă, interior.

Obiectul conștiinței, respectiv conștiinței de sine, determinat reciproc, va fi:

Conștiință ≠ Obiect	Conștiință-de-sine = Obiect
Conștiință ≠ Forță	Conștiință-de-sine = Dorință

Conștiința-de-sine ca dorință o putem înțelege acum, după cum ne indică *Fenomenologia spiritului*, drept conștiință *vie*. Prin „viu” înțelegem (general vorbind) ceea ce închide (deține, întreține) în sine un proces interior, continuând să se desfășoare atâta vreme cât purtătorul lui este capabil a-l menține.

Este de reținut că noi nu am determinat aici noțiunea de viu în conformitate cu maniera științelor naturii. Potrivit fizicii, chimiei și biologiei, viul este proprietatea (însușirea) unor conglomerate moleculare specifice (organisme) în care au loc anumite procese fizico-chimice, în funcție de care se *recunoaște* viul; conștiința-de-sine nu este, firește, un conglomerat molecular; deci, din punct de vedere strict biologic, nici n-ar fi determinabilă drept ceva viu. Totuși, dacă reținem că și în ea au loc anumite procese (care nu se pot desfășura, la rândul lor, decât pe fondul proceselor biologice, dar nu se confundă cu acestea) că, de fapt, conștiința-de-sine este un proces continuu, încetând să fie o dată cu sfârșitul procesului, nu putem vorbi despre conștiința-de-sine *decât ca despre ceva viu*. Conștiința-de-sine este singura entitate capabilă de a *recunoaște* viul. Forța, însușire a exteriorității, a lumii mecanico-fizicale, recunoscutibilă la nivelul simplei conștiințe, nu se poate, pe de altă parte, acomoda cu atributul viului.

Dorința este un indiciu, un simptom, poate chiar un atribut al viului, adică: un criteriu pe baza căruia putem distinge ceva viu (înzestrat cu apetit, dorință, adică: menținând procesul interior și tinzând spre continuarea lui) de ceva mort (inert, determinat doar în plan fizico-mecanic, tinzând către dezagregare). Viul (sau: viața) este determinat așadar, nu din punct de vedere al științelor naturii, ci fenomenologic, ca o recunoaștere a tendinței conștiinței-de-sine către obiect.

Conștiința-de-sine (înzestrată cu dorință) este un proces. Un proces înseamnă o serie de transformări, având: un început, reguli de transformare și un sfârșit clar precizate, prin care se realizează un scop. (Cu alte cuvinte, sfârșitul procesului nu este întâmplător, ci este anticipat, iar evenimentele anterioare îl confirmă, ele însele nefiind, deci întâmplătoare). Conștiința-de-sine concepută în afara procesului care este ea însăși nu este altceva decât o mulțime de componente fără nici un fel de raport – ceva asemănător cu componentele elementare ale unui organism biologic mort: ele își recuceresc o autonomie pe care nu o aveau pe când respectivul organism era încă-n viață.

Scopul conștiinței-de-sine este recunoașterea vieții, adică menținerea conștiinței-de-sine ca atare, ca proces; ceea ce este același lucru cu: recunoașterea sa însăși drept ceva viu:

Conștiință-de-sine → Dorință → Viață → Conștiință-de sine.

Așa cum am văzut în primul tabel, scopul (adevărul) conștiinței-de-sine este întotdeauna ea însăși. totuși, procesul de mai sus, care se încheie prin recunoașterea conștiinței-de-sine ca viață, conține *două* momente distincte, în funcție de scopul însuși, care este tocmai conștiința-de-sine; aceste momente distincte nu se pot reduce

unul la altul (dat fiind că procesul este orientat, în raport cu scopul, divergent în cele două), trebuie marcate ca diferite în dezvoltarea generală a conștiinței-de-sine:

Conștiință-de-sine → Dorință ≠ Viață → Conștiință-de sine.

Distincția momentelor se face pe baza unui – sau pornind de la – un fapt: conștiința-de-sine ocupă *poziții diferite* în etapele îndeplinirii procesului (care sunt, la rândul lor, procese).

Este momentul să ne amintim că, spre deosebire de conștiința simplă (teoretică), conștiința-de-sine este acțiune. Acțiune înseamnă angajare față de altceva decât sine: ori de câte ori întâlnim conștiința-de-sine, dăm totodată și peste acțiunea ei. Cele două momente

Conștiință-de-sine → Dorință

și, respectiv

Viață → Conștiință-de sine

nu sunt scheme de cunoaștere, ci de acțiune. Ele schematizează *acțiunea* desfășurată de conștiința-de-sine în vederea afirmării ei, adică a menținerii procesului care este ea însăși, la care ea se raportează ca la adevărul (obiectul ei). Și, mai mult decât atât: scindează, împarte circuitul complet al conștiinței-de sine în două circuite aparent independente: *Unul* (în care conștiința-de-sine acționează ca dorință) și *Altul* (în care conștiința-de-sine reiese din propria ei acțiune, întrucât este proces, este vie).

Raportul dintre Unul și Altul devine un raport al contrariilor:

Unul → ← Altul,

un raport în care coliziunea membrilor este inevitabilă.

Unul (τὸ ἔν) este cunoscut din preocupările metafizicii: identitatea cu sine, exclusivă, față de care nu avem decât negativul său, nimicul.

Pe de altă parte, nici Altul nu se afirmă ca nimic, ci tot ca Unul, contrazicând astfel identitatea cu sine a Unului și caracterul său exclusiv al acestuia; căci, desigur, Altul nu este, pentru sine însuși, nimic; el este tocmai Unul, pe care-l contrazice.

Din punct de vedere al conștiinței simple, nimicul apăsător ca severă dificultate teoretică, a gândirii neputincioase a-l cuprinde (ca în eleatism), a respingerii vidului (ca în fizicalismul aristotelic); dar, punând problema în termenii conștiinței-de-sine (care este *vie*), nimicul apare drept negație a acesteia, nu a conștiinței, adică: inerție, lipsă a dorinței, acțiunii, moarte.

Raportul conștiinței-de-sine față de negativul ei este reacția conștiinței-de-sine în fața morții. Moartea este dispariția (nemicirea, anihilarea) conștiinței-de-sine și,

considerată astfel, relația conștiinței-de-sine cu altă conștiință-de-sine se revelează în toată complexitatea ei.

Utilizând terminologia metafizică (Unul, Altul), avem

$$\text{Unul} \rightarrow \quad \leftarrow \text{Nimic (= Moarte),}$$

și, respectiv:

$$\text{Nimic (= Moarte)} \rightarrow \quad \leftarrow \text{Altul,}$$

două situații în egală măsură inacceptabile pentru conștiința-de-sine.

Prima situație este echivalentă cu soluționarea dorinței în nimic, întreruperea (încetarea) procesului conștiinței-de-sine, iar a doua situație echivalează cu identificarea viață = moarte, ceea ce, firește, este un profund nonsens.

Imposibilitatea soluționării convenabile a relației „Unul $\rightarrow$ $\leftarrow$ Altul” pornind de la oricare dintre membrii relației stă la baza a ceea ce Hegel denumește „recunoaștere”. Conștiința-de-sine are nevoie numaidecât să se afirme ca Unu exclusiv. Dar conștiința-de-sine are numaidecât nevoie și de o altă conștiință-de-sine pentru a se recunoaște ca atare în ea, adică drept realitate acționând, efectivitate. De îndată ce reacția Altului încetează, încetează și acțiunea Unului și, prin urmare, el încetează a fi Unul (realitate acționând, proces, efectivitate).

Cazul în care fie Unul, fie, respectiv, Altul este scos din joc în procesul reciproc este cazul limită, al luptei pe viață și pe moarte, care nu convine nici învingătorului, nici celui învins. Indiferent care ar fi învingătorul sau învinsul, conștiința-de-sine se dizolvă la capătul procesului.

Procesul trebuie așadar să continue.

Schematic, continuarea lui se redă după cum urmează:

$$\text{Unul} \rightarrow \quad \leftarrow [\text{Nimic (= Moarte)} \rightarrow \leftarrow \text{Altul}]$$

și, respectiv:

$$[\text{Unul} \rightarrow \leftarrow \text{Nimic (= Moarte)}] \rightarrow \quad \leftarrow \text{Altul.}$$

În care membrul: „Unul $\rightarrow$ ”, respectiv: „ $\leftarrow$ Altul”, este numit de Hegel „stăpân”, în timp ce membrul: „ $\leftarrow$ [Nimic (= Moarte) $\rightarrow \leftarrow$ Altul]” și, respectiv: „[Unul $\rightarrow \leftarrow$ Nimic (= Moarte)] $\rightarrow$ ” primește numele de „slugă”.

„Stăpân” și „slugă” au conotații intens emoționale, nu este nevoie să insistăm suplimentar asupra acestui aspect.

Mai de folos este să înțelegem sensul exact al soluției pe care conștiința-de-sine a găsit-o la problema cu care s-a confruntat: de a se menține vie (în efectivitate) în condițiile nevoii de recunoaștere care, satisfăcută, o epuiza. Acest sens se găsește

în membrii raportului care primesc denumirea de „slugă”, nu în cei pe care autorul *Fenomenologiei spiritului* i-a reunit sub denumirea de „stăpân”.

Sensul reiese din confruntarea conștiinței-de-sine nu cu altă conștiință-de-sine, ci cu moartea, propria ei finitudine, neantul care o așteaptă dincolo de angajarea în procesul de recunoaștere.

Conștiința-de-sine nu poate experimenta moartea decât în cadrul procesului de recunoaștere. Numai în acel caz sfârșitul procesului este recunoscut ca însușire (proprietate) esențială a conștiinței-de-sine. Altminteri, sfârșitul procesului este un simplu capăt de drum (un proces oarecare încheiat), nu moarte (conștiință-de-sine ca proces încheiat). Dar, totodată, conștiința-de-sine poate experimenta moartea fără ca ei însăși să i se pună capăt. *De jure*, ca să ne exprimăm așa, atât primul tip de conștiință-de-sine servilă: „← [Nimic (= Moarte) →← Altul]”, cât și cel de-al doilea, reconstituit de formula noastră: „[Unul → ←Nimic (= Moarte)]” sunt moarte, *de facto* ele continuă să acționeze, în serviciul (folosul) corelatelor lor: „Unul →”, respectiv: „← Altul”, ceea ce înseamnă nu numai că sunt vii, ci și că efectivitatea lor a înregistrat o augmentare.

Efectivitatea lui „← [Nimic (= Moarte) →← Altul]” conferă recunoaștere lui „Unul →” și, de asemenea, efectivitatea lui „[Unul → ←Nimic (= Moarte)] →” întreține recunoașterea lui „← Altul”; în fiecare caz, reciproca nu este valabilă – ceea ce dovedește afirmația noastră anterioară.

„Stăpânul”, primind pe deplin (adică: nu doar teoretic, ci *în fapt*) recunoașterea spre care tinde conștiința-de-sine, *realizează* adevărul conștiinței-de-sine. În „Unul →” și în „← Altul”, obiectul (*a*) și subiectul (*c*), precizate mai sus, sunt complet realizate; nu însă calea (*b*): „stăpânul” doar primește recunoașterea spre care tinde, însă nu o încredințează „slugii”. „Stăpânul” este scop împlinit, propriul său scop: independență, autarhie. În plan practic, „stăpânul” este Unu al metafizicii: imobil, netransformabil, nenăscut și nepieritor. Descrierea „stăpânului” îl proiectează dincolo de sfera viului, care este sfera mobilității, a transformării, nașterii și pieirii. Și, de fapt, aceasta *este* realitatea conștiinței-de-sine realizate: imobilitatea, imuabilitatea și eternitatea „stăpânului” depinde de „sluga” sa.

„Stăpânul”, fenomenologic privit, în lumina celor de mai sus, nu este înzestrat cu structura necesară pentru a sesiza ruptura dintre adevărul conștiinței-de-sine și realitatea acestui adevăr. Înăuntrul Unului sau (mai exact: sau exclusiv) Altului domnește omogenitatea satisfacției, continuitatea recunoașterii netulburate, dincolo de care începe ceața nimicului, limită impenetrabilă sau, mai curând, un fel de oglindă, în care „stăpânul” se contemplă pe sine ca portret al Universului.

Interesul nostru va fi captat în continuare de cei doi termeni ai raportului care-și sporesc efectivitatea prin relaționarea lor cu propria lor negație:

← [Nimic (= Moarte) →← Altul] (1)   și   (2) [Unul → ←Nimic (= Moarte)] →

Sau, cu vorbele lui Hegel însuși: „sluga”. În acest caz, (*a*) obiectul și (*c*) subiectul sunt incomplet realizate (conștiința-de-sine servilă este, în raport cu sine

însăși, obiect, nu și subiect, în raport cu stăpânul subiect, nu și obiect); în schimb (b), calea în vederea obținerii adevărului îi stă pe deplin la dispoziție „slugii”. Ea este angajată în *prelucrarea* obiectului și subiectului, în vederea satisfacerii conștiinței-de-sine dominante („stăpânului”), desigur, care nu se mai poate angaja ea însuși.

„Sluga” este privată de satisfacția rezultată ca urmare a recunoașterii. „Stăpânul”, autarhic cum este, nu poate recunoaște rămânând în continuare autarhic. „Sluga”, rămânând în sfera viului (transformare, naștere și pieire, mobilitate), își reconfigurează nevoia de recunoaștere în direcția a ceea ce contrazice viața: nimicul, moartea, și *capătă* (1) tocmai de acolo recunoașterea de care avea nevoie, ori *smulge* (2) această râvnită recunoaștere.

(1) și (2) sunt experimentate de conștiința servilă drept etape *successive*: mai întâi, ea primește *din afară* recunoașterea necesară menținerii în sfera vieții (ca omul timpuriu, vânător-culegător, care depindea de roadele întâlnite în nesfârșita peregrinare lui pe fața pământului), apoi învață a o dobândi prin acțiune tot mai perfecționată (adică: *din interior*, prin dezvoltarea acestuia, precum omul târziu, al civilizațiilor agricole și industriale, al satelor și cetăților, semințiilor și imperiilor).

Sucesiunea (1) → (2) o putem regăsi dedesubt, în cele două coloane ale tabelului următor, atât la nivelul coloanelor ca întreg, cât și la nivelul fiecărei componente a fiecărei coloane:

AUTARHIE	SERVITUTE
Adevărul conștiinței dominante Conștiință servilă	Adevărul conștiinței servile Conștiință dominantă
SERVITUTE	AUTARHIE

Tabelul de mai sus, pus în formă corespunzătoare, este dezvoltarea seriei de mai sus (cu care a început dezvoltarea conștiinței-de-sine):

Conștiință-de-sine → Dorință → Viață → Conștiință-de-sine

AUTARHIE	→	Adevărul conștiinței dominante	→	Adevărul conștiinței servile	→	SERVITUTE
SERVITUTE		Conștiință servilă		Conștiință dominantă		AUTARHIE

Componentele tabelului de mai sus se pot urmări pe cele două circuite (marcate de noi cu caractere normale și bold): ale acțiunii și ale scopului (adevărului) acesteia

AUTARHIE → Conștiință servilă → Conștiință dominantă → SERVITUTE

și, respectiv

SERVITUTE → **Adevărul conștiinței dominante** → **Adevărul conștiinței servile** → **AUTARHIE**.

Cele două circuite (reprezentate laolaltă în tabel și separat în cele două scheme următoare) se desfășoară în planurile proprii: al acțiunii și, respectiv, al cunoașterii. Ele descriu parcursul dublu (evocând forma a două curbe: sinusoidală, respectiv cosinusoidală) al conștiinței-de-sine în raportarea ei față de conceptul libertății.

B

Când vine vorba despre libertate, principala consecință a dezvoltării parcurse mai sus este următoarea: despre libertate nu se poate vorbi la modul general, pornind de la o definiție, ca de o însușire (proprietate) a conștiinței-de-sine care s-ar putea păstra nemodificată, complet indiferentă față de stadiul în care se află substanța ei, ci una pe care suntem nevoiți s-o reconsiderăm neîncetat, în funcție de raportarea conștiinței-de-sine la scopul său.

Confecționarea unei definiții prealabile a libertății poate fi o activitate atractivă pentru inteligență; de asemenea, evaluarea îndeplinirii de către realitate a condițiilor puse de inteligență poate apărea și ea ca o activitate atractivă a inteligenței. Numai că, luând în calcul conștiința-de-sine *efectivă* (reală; la Hegel *real* și *efectiv* sunt infinitezimal identice), ne raportăm la propriile ei condiții așa cum le determină ea însăși atunci când discutăm problema libertății în raport cu ea. Aceste condiții se însușează, dar numai pentru a obține conceptul libertății. Pretenția de a obține și libertatea efectivă, o dată cu conceptul, este exagerată, în absența experienței corespunzătoare. Conceptul libertății nu poate fi, așadar, imperativ pentru toate configurațiile conștiinței-de-sine, ci numai pentru acea configurație care a experimentat toate raportările posibile ale conștiinței-de-sine.

Libertatea conștiinței-de-sine se pune, deci, în termenii ultimului tabel, care prezintă întregul parcurs dezvoltat anterior.

Libertatea este modalitatea în care conștiința-de-sine se raportează la sine: ca *servilă* sau *dominantă*.

Problema libertății se configurează, desigur, diferit. Conștiința servilă nu este *absolut* servilă; ea este servilă în raportul ei cu cea dominantă. Reciproc, conștiința dominantă nu este *absolut* dominantă, ci dominantă în raport cu cea servilă. Configurația libertății *depinde de momentul dezvoltării raportului autarhie – servitute*.

Așadar, libertatea, în fiecare moment al evoluției conștiinței-de-sine, este o variabilă având două valori, în funcție de termenul raportării conștiinței-de-sine: ea însăși sau adevărul ei (care este diferit în raport cu ea însăși). Conștiința-de-sine se raportează la adevărul ei ca la scopul pe care ea însăși îl îndeplinește prin procesul care este ea însăși. Separată de propriul ei adevăr, conștiința-de-sine nu este decât nimic (= moarte). Există, totuși, tentația de a reține, pentru libertatea conștiinței-de-sine, numai adevărul la care ea se raportează. A discuta doar în regimul adevărului pentru a determina configurația conștiinței-de-sine este mai mult decât o greșeală: este o amăgire. A fixa un anumit adevăr ca valabil pentru toate configurațiile

conștiinței-de-sine este chiar mai grav – dar săvârșirea acestui abuz ține de alt capitol al *Fenomenologiei spiritului*.

Hegel discută: stoicismul, scepticismul și conștiința nefericită.

Stoicismul afirmă conștiința-de-sine ca dominantă în adevăr și dependentă în realitate. Stoicismul *teoretizează*, de fapt, libertatea. Atât pe tronul lumii (Marcus Aurelius, vezi mai jos cazul A), cât și în lanțurile robiei (Epictet, vezi mai jos cazul B), libertatea rămâne, în stoicism, intangibilă în gândire (gândirea fiind esențială stoicilor – ei vorbind astfel *despre* rațiune pentru prima oară în istoria spiritului). Cu prețul realității (efectivității), care o dezmente.

AUTARHIE	Libertate	A		B	Conștiință dominantă	SERVITUTE
SERVITUTE	Conștiință servilă				Libertate	AUTARHIE

Conștiința-de-sine dominantă, plasată în poziția autarhiei, tinde spre libertatea care, ca scop, este tocmai conștiința servilă realizată (cazul A); în vreme ce conștiința-de-sine servilă, raportându-se ca scop la libertate, tinde către conștiința-de-sine dominantă (cazul B).

Scepticismul, dimpotrivă: conștiința-de-sine este dependentă în adevăr și dominantă în realitate; servilă, în realitate și dominantă în adevăr. Scepticismul *experimentează*, de fapt, libertatea gândirii. Nihilismul (cazul C) și, respectiv, hedonismul (cazul D), sunt pozițiile limită ale scepticismului realizat pornind de la conștiința servilă, respectiv dominantă.

AUTARHIE	Libertate				Conștiință dominantă	SERVITUTE
SERVITUTE	Conștiință servilă	C		D	Libertate	AUTARHIE

Climatul este cu totul altul în cazurile C și D față de corespondențele lor stoice, A și B.

Scepticismul respinge adevărul ca scop (realizare) a conștiinței-de-sine; în scepticism, adevărul conștiinței servile nu este libertatea, ci starea sa reală, care este dependența (caz C); ceea ce este valabil și în cazul conștiinței dominante: adevărul conștiinței autarhice este autarhia ei, văzută ca libertate (caz D).

Conștiința nefericită este *sfâșiată* între autarhie/**servitute** și servitute/**autarhie**, adică între impulsul de a trăi și obligația de a recunoaște. Poate că expresia „nefericită” prezintă riscul de a induce în eroare, datorită sugestivității ei din unghiul emotivității. De fapt, nefericirea conștiinței nefericite este un aspect mai curând secundar al ei. Principalul este că, pentru ea, distincția teoretic/experimental se mută într-un singur plan:

AUTARHIE	Libertate/ Libertate	A	B	Conștiință dominantă /servilă	SERVITUTE
SERVITUTE	Conștiință servilă /dominantă	C	D	Libertate /Libertate	AUTARHIE

Conștiința nefericită este, astfel, cum se poate constata mai sus, contradictorie; ea reunește, *pe aceleași planuri*, cazurile (A, C) și (B, C), imposibile simultan; ceea ce reprezintă pentru ea o iminentă autoanihilare.

Situația conștiinței-de-sine ajunsă la stadiul conștiinței nefericite este, totuși, mult mai interesantă decât pare la prima vedere. Dacă la prima vedere conștiința nefericită este o configurație instabilă, în dezagregare, deoarece în ea sunt afirmate simultan starea de dependență și cea de independență (fapt pe care o examinare în termenii psihologici, ai emoției și impulsului, o revelează imediat ca un pericol pentru purtătorul ei), la o considerare mai puțin grăbită, numai ea este deținătoarea tuturor elementelor necesare înțelegerii corespunzătoare a raportului autarhie – servitute în termenii libertății.

Stoicismul este o atitudine independentă a conștiinței-de-sine (având două variante) dar, simultan, este și un moment în cadrul dezvoltării generale a conștiinței-de-sine; de asemenea, scepticismul este și el o atitudine generală și un moment. și aceeași afirmație este valabilă și pentru conștiința nefericită.

Momentele stoicismului, scepticismului și conștiinței nefericite nu sunt, deci, doar momente succesive celor dezvoltate anterior (Conștiință-de-sine → Dorință → Viață → Conștiință-de sine), ci le însoțesc pe acestea, ca *atitudini față ele*, ca soluții punctuale ale unor configurări ale conștiinței-de-sine antrenată în mișcarea generală de dezvoltare din care face parte. Dar: ca momente succesive, ele sunt reunite în conștiința nefericită, mai exact în una din versiunile ei, *cea care nu-și atinge scopul în autoanihilare*. Această conștiință a realizat conceptul libertății (vezi mai sus); libertatea poate fi pentru ea un imperativ, deși nu este *de fapt*.

Adevărul conștiinței nefericite, în măsura în care rămâne în continuare *adevăr al conștiinței-de-sine*, o conduce spre distrugere, dispariție, moarte. În măsura în care acest *adevăr* se mută în afara conștiinței-de-sine, ea-și va converti întreaga energie în realizarea lui, evitând implozia.

Γ

Capitolul al patrulea al *Fenomenologiei spiritului* este *dincoace* de rațiune. Însă spiritul își face deja apariția în ținutul conștiinței-de-sine, chiar și în absența rațiunii. Viața, recunoașterea, autarhia și servitutea, libertatea, sunt, de fapt, mișcări ale spiritului, săvârșite prin intermediul conștiinței-de-sine.

Fără spirit, rațiunea rămâne neînțelegeră – autocontradicție în fond.

Toți acești termeni ai vocabularului conștiinței-de-sine (viață, recunoaștere, autarhie și servitute, libertate) sunt, din perspectiva spiritului, aspecte ale unei continuități neîntrerupte, ale unui mediu rațional. Un mediu *exterior*, în care conștiința-de-sine se mișcă precum un viețuitor în mediul său biologic.

Pentru rațiune, mediul conștiinței-de-sine este *interiorizat*. Am văzut cum se petrece interiorizarea: este experiența intimă a conștiinței nefericite, care a evitat să plonjeze în neant.

Această interiorizare nu este ceva ce survine pentru prima oară în dezvoltarea pe care am urmărit-o până în clipa de față. Ea s-a manifestat deja, în propriul ei context, de două ori, dar acum avem suficientă experiență pentru a vedea într-o nouă lumină evenimentele petrecute:

– în momentul în care conștiința-de-sine s-a afirmat ca Dorință, respectiv în afirmarea conștiinței-de-sine ca Viață;

– în momentul: ← [Nimic (= Moarte) → ← Altul] și, respectiv: [Unul → ← Nimic (= Moarte)] →.

Ceea ce este caracteristic acestor mișcări de interiorizare este faptul că pun între conștiința-de-sine și obiectul ei o *barieră*: Dorință / Viață; respectiv: Nimic (= Moarte). Bariera (limita) nu întrerupe procesul, ci dimpotrivă; evită *închiderea* lui, epuizarea fără putință de resuscitare a unui circuit fără de care componentele își pierd sensul.

Conștiința-de-sine se identifică cu bariera, lăsându-i însă adevărului un teritoriu nou, ceea ce permite și conștiinței să continue să evolueze către el. Bariera are o funcție mediatoare, în fapt. În lipsa barierei, distincția dintre conștiința-de-sine și adevăr se dizolvă. Orice dezvoltare este imposibilă.

În cazul conștiinței nefericite, autarhia/servitutea este bariera în care conștiința-de-sine închide și conservă evenimentele deja petrecute.

Adevărul conștiinței-de-sine, care rămâne închis în ea însăși, era tocmai conștiința-de-sine. Nu acesta va fi, desigur, adevărul rațiunii. Prin aceasta, se pare că, o dată cu rațiunea, parcursul *Fenomenologiei spiritului* revine la configurația simplei conștiințe; de fapt, lucrurile nu stau așa, după cum ne dăm imediat seama. Conștiința simplă nu deține structura complicată pe care am parcurs-o, rapid, mai sus. De asemenea, raportarea la adevăr a simplei conștiințe se deosebește de raportarea rațională la adevăr. Deosebirea o dă exact *interioritatea* de care dispune conștiința-de-sine. Ea se va reflecta în adevărul rațional, dându-i un alt aspect față de adevărul simplei conștiințe. Viața, recunoașterea, independența-dependența, libertatea dau adevărului rațional un conținut diferit de cel pe care-l știam din configurația simplei conștiințe (unde, adevărul era pur și simplu altceva decât conștiința).

Dar adevărul rațional nu este nici pe departe *accesibil* prin faptul că el se reflectă în conștiință ca viață, recunoaștere etc., adică în propriul organism al conștiinței-de-sine. El rămâne un deziderat pentru rațiune, așa cum viața era unul pentru conștiința-de-sine. Rațiunea tinde către adevăr tot așa cum conștiința-de-sine tindea către recunoaștere. Ea depinde de adevăr precum conștiința servilă de cea autarhică și, identificându-se cu el, își capătă libertatea.

Toate acestea sunt condițiile de plecare ale dezvoltării *conceptului* rațiunii și ale efectivității (realității) oricare va fi să fie aceasta, după experiența proprie.

Δ

Pentru a înlesni urmărirea principalelor concepte și dezvoltări de mai sus, în conformitate cu contextul respectiv al *Fenomenologiei spiritului*, în loc de obișnuitele trimiteri punctuale, selectăm în continuare câteva pasaje din lucrare, în *original* (*System der Wissenschaft von Ge. Wilh. Fr. Hegel, D. u. Professor der Philosophie zu Jena, der Herzogl. Mineralog. Societät daselbst Asseßor und anderer gelehrten Gesellschaften Mitglied. Erster Theil, die Phänomenologie des Geistes, Bamberg und Würzburg, bey Joseph Anton Goebhardt, 1807*) și în *versiune românească*:

Conștiință Bewußtseyn

În modurile de până acum ale certitudinii, adevărul este pentru conștiință ceva diferit de ea însăși.	In den bisherigen Weisen der Gewißheit ist dem Bewußtsein das Wahre, etwas anderes, als es selbst. <i>Phänomenologie des Geistes</i> , p. 101, r. 4-5.
---	---

Conștiință-de-sine Selbstbewußtseyn

Cu conștiința-de-sine intrăm așadar în împărăția pământească a adevărului. Este de văzut, de îndată, cum arată configurația conștiinței-de-sine. Tratăm despre această nouă configurație a științei de sine în raport cu cea anterioară, știința de altul, în așa fel încât aceasta este deja dispărută; dar momentele ei s-au adeverit totuși, și pierderea constă în aceea că ele sunt prezente aici așa cum sunt în și pentru sine.	Mit dem Selbstbewußtseyn sind wir also nun in das einheimische Reich der Wahrheit eingetreten. Es ist zu sehen, wie die Gestalt des Selbstbewußtseyns zunächst auftritt. Betrachten wir diese neue Gestalt des Wissen von sich selbst, im Verhältnisse zu dem Vorhergehenden, dem Wissen von einem Andern, so ist diß zwar verschwunden; aber seine Momente haben sich zugleich eben so aufbewahrt; und der Verlust besteht darin, daß sie hier vorhanden sind, wie sie an sich sind. <i>Phänomenologie des Geistes</i> , p. 103-104, r. 30-33, 1.
O conștiință-de-sine este pentru o conștiință-de-sine. Mai întâi prin asta ea este în fapt; căci mai întâi prin asta va fi unitatea ei însăși în celălaltul ei.	Es ist ein Selbstbewußtseyn für ein Selbstbewußtseyn. Erst hiedurch ist es in der That; denn erst hierin wird für es die Einheit seiner selbst in seinem Andersseyn. <i>Phänomenologie des Geistes</i> , p. 108, r. 29-32

Dorință Begierde

<p>Această opoziție dintre fenomen și adevăr are numai adevărul drept esența sa, și anume unitatea conștiinței-de-sine cu sine însăși; aceasta trebuie numaidecât să-i fie esențială; ceea ce înseamnă că este dorință în genere.</p> <p>Conștiința-de-sine, care este pur pentru sine și își însemnează obiectul cu caracter negativ, este mai degrabă dorință, făcând de aceea, cu atât mai mult, experiența autarhiei (independenței).</p>	<p>Dieser Gegensatz seiner Erscheinung und seiner Wahrheit hat aber nur die Wahrheit, nemlich die Einheit des Selbstbewußtseyn mit sich selbst, zu seinem Wesen; diese muß ihm wesentlich werden; das heißt, es ist Begierde überhaupt. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 104, r. 21-24.</p> <p>Das Selbstbewußtseyn, welches schlechthin für-sich ist, und seinen Gegenstand unmittelbar mit dem Charakter des negativen bezeichnet, zunächst Begierde ist, wird daher vielmehr die Erfahrung der Selbstständigkeit desselben machen. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 105, r. 7-10.</p>
---	--

Viață Leben

<p>Obiectul, care este pentru conștiința-de-sine negativul, este pentru noi, ori în sine, în ceea ce-l privește, la fel de retras în sine precum conștiința, în ceea ce-o privește. El va să fie, prin această reflexie în sine, Viață.</p> <p>... obiectul dorinței nemijlocite este un viețuitor.</p> <p>Viața în mediul curgător universal, o configurație care se dizolvă pașnic, va fi tocmai prin aceasta adusă în mișcare, ori la viață, ca proces.</p>	<p>Der Gegenstand, welcher für das Selbstbewußtseyn das negative ist, ist der seinerseits für uns oder an sich ebenso in sich zurückgegangen als das Bewußtseyn anderseits. Er ist durch diese Reflexion in sich Leben geworden. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 104, r. 22-24.</p> <p>... der Gegenstand der unmittelbaren Begierde ist ein Lebendiges. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 104, r. 32-33</p> <p>Das Leben in dem allegemeinen flüssigen Medium, ein ruhiges auseinanderlegen der Gestalten wird eben dadurch zur Bewegung derselben, oder zum Leben als Proceß. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 106, r. 33-35.</p>
--	--

Recunoaștere Anerkennung

<p>Conștiința-de-sine este în și pentru sine întrucât ea este pentru un altul în și pentru sine, adică este doar ca recunoașterea sa.</p>	<p>Das Selbstbewußtseyn ist an und für sich, indem, dadurch daß es für ein anderes an und für sich ist; d.h. es ist nur als sein Anerkanntes. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 101, r. 4-5.</p>
<p>Explicitarea reciprocă din conceptul acestei unități spirituale în dedublarea ei ne înfățișează mișcarea recunoașterii.</p>	<p>Die Auseinanderlegung des Begriffs dieser geistigen Einheit in ihrer Verdopplung stellt uns die Bewegung des Anerkennens dar. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 109, r. 17-18.</p>
<p>Serecunosc carecunoscându-se unul față de altul.</p>	<p>Sie anerkennen sich, als gegenseitig sich anerkennend. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 110, r. 29.</p>

Stăpân Herr
Slugă Knecht

<p>Ambele momente sunt esențiale; – deoarece ele sunt mai curând inegale și opuse, iar reflexia lor în unitate nu s-a petrecut încă, ele sunt ca două configurații opuse ale conștiinței; una este autarhică, ca pentru-sinele, cealaltă neautarhică, esența vieții fiindu-i ființa pentru un altul; primul este stăpânul, al doilea sluga.</p>	<p>Beide Momente sind wesentlich; – da sie zunächst ungleich und entgegengesetzt sind, und ihre Reflexion in die Einheit sich noch nicht ergeben hat, so sind sie als zwei entgegengesetzte Gestalten des Bewußtseyns; die eine das selbstständige, welchem das Fürsichseyn, die andere das unselbstständige, dem das Leben oder das Seyn für ein anderes, das Wesen ist; jenes ist der Herr, diß der Knecht. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 112, r. 28-33.</p>
<p>Stăpânul este conștiința fiindând pentru sine, dar nu doar drept conceptul acesteia, ci conștiință fiindând pentru sine care se mijlocește cu sine printr-o altă conștiință, anume printr-una căreia esența îi aparține astfel încât este sintetizată cu ființa autarhică sau esența lucrului.</p>	<p>Der Herr ist das für sich seyende Bewußtseyn, aber nicht mehr nur der Begriff desselben, sondern für sich seyende Bewußtseyn, welches durch ein anderes Bewußtseyn mit sich vermittelt ist, nemlich durch ein solches, zu denen Wessen es gehört, daß es mit selbstständigen Seyn oder der Dingheit überhaupt synthetisirt ist. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 112-113, r.</p>

<p>Adevărul conștiinței dominante este, de aceea, conștiința servilă.</p> <p>Sentimentul puterii absolute este însă în general, și în particular cel al serviciului, numai dizolvare în sine, și anume frica de stăpân este începutul înțelepciunii, astfel încât conștiința este pentru ea însăși, nu ființa-în-sine.</p> <p>Această satisfacție este de aceea numai o dispariție, lipsindu-i planul obiectiv sau persistența. Munca, dimpotrivă, este dorința reprimată, dispariție păstrată, sau ceea ce zidește. Raportul negativ față de obiect devine forma acestuia, un persistent; fiindcă tocmai cel ce muncește deține autarhia.</p>	<p style="text-align: right;">34-37, 1.</p> <p style="text-align: center;">Die Wahrheit des selbstständigen Bewußtseyn ist demnach das knechtliche Bewußtseyn. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 114, r. 28-29.</p> <p style="text-align: center;">Das Gefühl der absoluten Macht aber überhaupt, und im einzelnen des Diensten ist nur die Auflösung an sich, und zwar die Furcht des Herrn der Anfang der Weisheit ist, so ist das Bewußtseyn darin für es selbst, nicht das fürsichseyn. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 114, r. 28-29.</p> <p style="text-align: center;">Diese Befriedigung ist deßwegen nur ein Verschwinden, denn es fehlt ihr die gegenständliche Seite oder das Bestehen. Die Arbeit hingegen ist gehemmte Beziehung, aufgehaltene Verschwinden, oder sie bildet. Die negative Beziehung auf den Gegenstand wird zum Form desselben, und zu einem bleibenden; weil eben dem arbeitenden der Gegenstand Selbstständigkeit hat. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 115, r. 2-7.</p>
--	---

Stoicism Stoicismus

<p>Această libertate a conștiinței-de-sine, în măsura în care apare în istoria spiritului drept fenomenul ei conștient, cum se știe, se numește stoicism. Principiul ei: conștiința este esență gânditoare și ceva are doar esențialitate pentru aceasta, sau este adevărat și bun pentru ea numai întrucât conștiința se raportează la el ca esență gânditoare.</p>	<p style="text-align: center;">Diese Freyheit des Selbstbewußtseyns hat bekanntlich, indem sie als ihrer bewußte Erscheinung in der Geschichte des Geistes aufgetreten ist, Stoicismus geheißen. Sein Princip ist, daß das Bewußtseyn denkendes Wesen, und etwas nur Wesenheit für daselbe hat, oder wahr und gut für es ist, das Bewußtseyn sich darin als denkendes Wesen verhält. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 117, r. 19-23.</p>
--	---

Scepticism Skepticismus

<p>Scepticismul este realizarea a ceea ce-i doar concept în stoicism, – și experiența efectivă a ceea ce este libertatea gândirii; este în sine negativul, și trebuie numaidecât să se prezinte așa.</p>	<p>Der Skepticismus ist die Realisirung desjenigen, wovon der Stoicismus nur der Begriff, – und die wirkliche Erfahrung, was die Freyheit des Gedanken ist; sie ist an sich das negative, und muß sich so darstellen. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 119, r. 3-5.</p>
--	--

Conștiință nefericită unglückliche Bewußtseyn

<p>Prin aceasta, dedublarea, care mai înainte se împărțea între doi individuali, al stăpânului și al slugii, se readună în una; cu asta, își face apariția dedublarea conștiinței-de-sine în ea însăși, esențială în conceptul spiritului, dar nu încă unitatea lor, și, doar contrazicându-se, conștiința nefericită este conștiința sa ca dublă esență.</p> <p>Dar, în jertfirea efectiv îndeplinită, conștiința are în sine, precum fapta ca sine consumat, și nefericirea ca golire de ea.</p>	<p>Hiedurch ist die Verdopplung, welche früher an zwey einzelne, an den Herrn und den Knecht, sich vertheilte, in eines eingekehrt; die Verdopplung des Selbstbewußtseyns in sich selbst, welche im Begriffe des Geistes wesentlich ist, ist hiemit vorhanden, aber noch nicht ihre Einheit und unglückliche Bewußtseyn ist das Bewußtseyn seiner als des gedoppelten nur widersprechenden Wesens. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 121, r. 34-39.</p> <p>Aber in der wirklich vollbrachten Aufopferung hat an sich, wie das Bewußtseyn das Thun als das seinige aufgehoben, auch sein Unglück von ihm abgelassen. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 131, r. 1-2.</p>
--	--

Spirit Geist

<p>Cu aceasta, deja a apărut pentru noi conceptul spiritului. Ceea ce urmează pentru conștiința-de-sine în continuare este experiența a ceea ce este spiritul, această substanță absolută, care în deplina libertate și autarhie a opozițiilor sale, anume drept conștiințe-de-sine fiind pentru sine, este unitatea lor; eu este noi și noi este eu.</p>	<p>Hiemit ist schon der Begriff des Geistes für uns vorhanden. Was für das Bewußtseyn weiter wird, ist die Erfahrung, was der Geist ist, diese absolute Substanz, welche in der vollkommenen Freyheit und Selbstständigkeit ihres Gegensatzes, nemlich verschiedener für sich seyender Selbstbewußtseyn, die Einheit derselben ist; Ich, das Wir, und Wir, das Ich ist. <i>Phänomenologie des Geistes</i>, p. 108, r. 35-39</p>
---	---